

ONTOLOŠKI OBRAT V FOLKLORISTIKI IN/ALI ZOO/EKOFOLKLORISTIKA^{1,2}

Kratki znanstveni prispevek | 1.03
Datum prejema: 25. 9. 2017

Izveček: Avtorica razmišlja, ali je mogoč ontološki obrat tudi v folkloristiki, v drugačnih raziskavah živali in narave v folklori, ki bi v (slovenski) družbi prispevale k spremembi odnosa ljudi do ne-človeških subjektivitet in njihovega položaja v večvrstni skupnosti. Ob spoznanju, da je v 20. stoletju prišlo do paradigmatnega preobrata v percepciji živali in narave tudi v znanosti, predstavlja multidisciplinarni smeri, ki obravnavajo razmerje človek – žival. Na podlagi obrata od antropocentrizma v ekocentrizmu predlaga nove kompleksne raziskave v folkloristiki, etnologiji in antropologiji, npr. zoofolkloristiko.

Ključne besede: folkloristika, zoo/eko folkloristika, razmerja človek – žival, žival kot oseba

Abstract: The author discusses whether an ontological turn is also possible in folkloristics, in different research on animals and nature within the folklore that would, in the (Slovenian) society, contribute to a change in people's attitude to non-human subjectivities and their position in a multi-species community. Recognising that in the 20th century a paradigm shift in the perception of animals and nature occurred in science as well, the author presents the multidisciplinary disciplines that deal with the relationship between humans and animals. Based on the turn from anthropocentrism to ecocentrism, she proposes new complex research in the fields of folkloristics, ethnology and anthropology, for instance zoofolkloristics.

Key Words: folkloristics, zoo-/ecofolkloristics, human-animal relationship, animals as persons

Prevladujoča antropocentrična percepcija sveta, ki ohranja ločnico med človekom kot kulturnim subjektom in živaljo kot naravnim subjektom, ko človek s svojo superiornostjo ohranja nadzor nad sabo, naravo in drugimi živimi bitji, se zdi v 21. stoletju popoln anahronizem. Tako Buttell in Humphrey problematizirata dejstvo, »da ima človeško bitje moč, da samostojno upravlja, uničuje in prekoračuje skrajnosti naravnega okolja« (Buttell in Humphrey 2002: 47) in da je človekov odnos do narave še vedno instrumentalen (glej tudi Ošljaj 2000: 85). Ta percepcija in gotovost, da lahko upravljamo z naravo in drugimi živimi bitji, se je od 70. let 20. stoletja dalje pospešeno rušila in začel se je oblikovati drugačen pogled na človekovo vlogo v svetu. Okrepilo se je razmišljanje, da si z drugimi prebivalci naravnega in kulturnega okolja delimo prostor. Poleg še vedno prevladujočega antropocentričnega pogleda na svet se je začel uveljavljati tudi ekocentričen. Razmišljanje o soodvisnosti narave in kulture in ne-večvrednosti človeka je povzročilo bistvene premike tudi v znanstveni sferi (Clutton-Brock 2006; Kirn 2012: 27). V 20. in 21. stoletju so se tako izoblikovale različne multidisciplinarni smeri študijev živali, narave in okolja oziroma razmerij človek

– žival – rastlina – okolje – kultura; te smeri so etnobotanične (William Balée, J. Christopher Brown), etološke (Konrad Lorenz), ekokritične (William Rueckert), antropološke (Barbara Noske, Tim Ingold, Roy Willis), politične (Steven Best, Anthony J. Nocella, Sue Donaldson, Will Kymlicka), aktivistične (Peter Singer, Tom Regan, Paola Cavalieri), ekofeministične (Carol Adams, Greta Gaard), do specizma kritične (Richard D. Ryder, Joan Dunayer), globoko ekološke (Luc Ferry), kritičnoanimalistične (Gary Francione), filozofske (Jacques Derrida) in pravne (Nikola Visković).

Evropske etnološke in folkloristične raziskave so se t. i. kulturnoanimalističnih in okoljskih tem v preteklosti redko lotevale, prvič pa so jih predstavili v knjigi *Animals in folklore* (Porter in Russell 1978). Istega leta je nastal članek utemeljitelja ekokritike Williama Rueckerta 'Literature and ecology' (1978). Nato so v zborniku *Signifying animals* jasno zapisali (Willis 1990: viii), da so živali del kulturne tradicije, da so človeška razmerja do živali različna ter da so ekološki, psihološki, kulturni in utilitarni vidiki vključeni v način, kako se ljudje vedejo in ravna z drugimi bitji. Zapisali so tudi, da moramo srečevanja ljudi in neljudi obravnavati kot srečevanja subjektov, kar je prispevalo k oblikovanju ekokritike antropocentrizma. Na podlagi literarne ekologije so nastale tudi »zelene kulturne študije«, poimenovane po knjigi Jhana Hochmana *Green studies: Nature in film, novel, and theory* (1998). Leta 1997 pa je nastalo združenje Nature, Legend and Story, v katerem znanstveniki k raziskavam živali in narave pristopajo z vidika folklorne, mita in literature. Inicijator

1 Besedilo je nastalo v okviru raziskovalnega programa Folkloristične in etnološke raziskave slovenske ljudske duhovne kulture, številka P6-0111, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

2 To besedilo je delno prevzeto iz članka 'Zoofolkloristics' (glej Golež Kaučič 2015), a je preoblikovano in dopolnjeno. Zdi se prav, da se s to tematiko seznanijo tudi slovenski folkloristi, etnologi in antropologi.

* Marjetka Golež Kaučič, dr. literarnih ved, izredna profesorica, znanstvena svetnica, ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut. Novi trg 2, 1000 Ljubljana; marjetka.golez-kaucic@zrc-sazu.si.

zdrženja Boria Sax je nato objavil knjigo *The Mythical Zoo: An Encyclopedia of Animals in World Myth, Legend and Literature* (2001). Širši pogled na t. i. globoko ekologijo pa je s svojim delom *Le nouvel ordre écologique: L'arbre, l'animal et l'homme* leta 1992 zarisal Luc Ferry (1998). S kulturno animalistiko in kulturno botaniko so se intenzivno ukvarjali tudi hrvaški folkloristi in antropologi, med njimi pravnik Nikola Visković s svojima epohalnima knjigama *Životinja i čovjek: prilog kulturnoj zoologiji* (1996) in *Stablo i čovjek: prilog kulturnoj botanici* (2001), v katerih se je lotil obsežne kritične analize razmerij človek – žival in človek – rastlina v človeški zgodovini. V Sloveniji raziskave živali v folklori sicer poznamo, že odkar folkloristika obstaja kot veda, vendar vsaj v pesemski folklori ni bilo bistvenih zanimanj za kompleksne analize. Z živalskim svetom v ljudskem pripovedništvu se intenzivno ukvarja Monika Kropelj Telban, a na klasični simbolistični in motivno-tematski način ter predvsem z mitološkega vidika, čeprav je v novejših raziskavah že prešla v t. i. empatični pogled na živali. Podobno raziskuje tudi Mirjam Mencej, še posebno se je dotaknila volka v mitologiji, a tudi te raziskave še niso popolnoma zavrgele antropocentričnega vidika, čeprav meni, »da tudi folkloristi lahko poleg antropologov odkrivamo različne konstrukcije in konsolidacije realnosti« (Mencej 2007: 149). V letu 2009 smo prvič pripravili panel o živalih na mednarodnem interdisciplinarnem simpoziju 'Kam bi s to folkloro?', kjer se je za te raziskave prvič uporabil izraz zoofolkloristika. Leta 2011 je bil v Lizboni na kongresu svetovnega združenja za etnologijo in folkloro (SIEF) organiziran prvi panel, posvečen raziskavam živali v folklori, literaturi in kulturi, tudi zoofolkloristiki, z naslovom 'Places where and when species meet [po knjigi Donne Haraway iz leta 2008]: human and non-human relationships in a new cultural and natural environment'.³

Zaradi novih povezav med ekologijo in etiko (bioetika; prim. Francione in Charlton 1992; James 1997; Klampfer 2010) v širšem družbenem in kulturnem prostoru in spremenjene zavesti do sveta (z epistemološkim paradigmatičnim obratom; Kuhn 2012 [1962]), ki so ne nazadnje povzročili premik pogleda iz antropo- v ekocentrizem, so se tudi v slovenskem znanstvenem prostoru konec 20. in v začetku 21. stoletja začele pojavljati parcialne raziskave živali tako v folkloristiki kot v etnologiji in antropologiji (glej npr. Golež Kaučič 2002, Kozorog 2015, Mlinar 2002). Vendar to ni dovolj, saj bi bilo treba za preučevanje odnosov med človekom in živalmi oziroma naravo vzpostaviti kompleksne »interdiscipline«: ekofolkloristiko, zoofolkloristiko, ekokritiko, kritično animalistiko, ekopo-

etiko, etnozoolgijo in etnobotaniko. Kako se ti odnosi kažejo v folklori in literaturi in kakšne odnose lahko folklor ustvarja, je program zoofolkloristike. Premik v ekocentrizem prek spoznanja ved, kot je zoofolkloristika, bi lahko na novo opredelil odnose med ljudmi, živalmi, rastlinami, okoljem in kulturo na novih ekoloških in etičnih temeljih. Za ta korak pa najprej potrebujemo izobraževalni proces, ki bo vsaj na univerzitetni ravni omogočal seznanjanje z novimi diskurzi. Kot primer: na Podiplomski šoli ZRC SAZU je od študijskega leta 2016/2017 mogoče izbrati predmet 'Ekokultura: živali in narava v folklori, literaturi in kulturi' (Spletni vir 5).

Na temelju obsežnih teoretskih in metodoloških premislov različnih domačih in mednarodnih znanstvenih diskurzov folkloristike, etnologije, ekokritike, filozofije in antropologije bi bilo treba z intenzivnimi in kompleksnimi interdisciplinarnimi raziskavami folklorne in kulturne dediščine, s poudarkom na kritičnih diskurzih o zapletenih analogijah med naravnimi in kulturnimi ekosistemi in hkratnih vzporednih raziskavah sodobnih kulturnih praks in dinamiki, vzpostaviti nov, t. i. imaginativni protidiskurz in analitično kritiko antropocentrizma. Če želimo slediti ontološkemu obratom v humanistiki, je treba premisliti razliko med ljudmi in živalmi, etični in ontološki status živali ter preseči razlikovanje na podlagi novih spoznanj in političnih praks. Po Taylorju (1986) naj bi iz pogleda biocentrične enakovrednosti vsi organizmi, ne glede na vrsto, imeli enako notranjo vrednost in pravico biti obravnavani s spoštovanjem. Vittorio Hösle meni, da smo na pragu nove moralno-politične paradigme – ekološke paradigme (1996: 26; primerjaj Kirn 2004: 20) – zato lahko različne naravoslovne, družboslovne in humanistične discipline prispevajo k uveljavitvi te paradigme. T. i. nova okoljska paradigma (Dunlap idr. 2000) je usmerjena k trditvi, da je narava ekosistem z vsemi intrinzičnimi pravicami ne glede na to, kakšen pomen ima za človeka. Ljubo Mohorič meni, da je v ekološki zavesti Slovencev na pragu tretjega tisočletja zaznati instrumentalno, pragmatično ali vsaj deklarativno, tudi vrednostno, ekološko držo, ki naravnim bitnostim ne glede na človekovo korist pripisuje intrinzično vrednost (Mohorič 2011: 82; Kirn 2004: 230). Živalim je torej treba priznati inherentno vrednost (kar je sopomenka za intrinzično, lastno vrednost), ki predpostavlja, da živali niso sredstvo za doseganje človeških ciljev, ampak so cilj same po sebi. Inherentna vrednost živali je torej vrednost, ki presega njihovo ekonomsko vrednost (prim. Vičar 2011).

Zato tudi folkloristi in etnologi, ki se srečujemo s tradicionalnimi znanji o živalih oziroma naravi, tako kot odsevajo skozi folkloro, mitologijo, v ritualih in šegah ter verovanjih, znanjih o rastlinah in sovplivanju naravnega okolja in človeka ter v sodobnih praksah (ki nadaljujejo tradicijo ali pa jo spreminjajo), potrebujemo nove teoretske temelje za raziskave živali in narave v folklori in literaturi. Folkloristika bi namreč lahko imela veliko vlogo v razvijanju

3 Leta 2014 je bil na kongresu American Folklore Society panel o živalih (Spletni vir 2), prav tako tudi na SIEF kongresih v Lizboni (2011), Zagrebu (2015) in Göttingenu (2017) (Spletni vir 1; Spletni vir 2; Spletni vir 3).

ekološke zavesti, zato je danes primerno in prav uvajati nove sintagme s predpono eko, na primer ekofolkloristika, za prehod od ekologije proti eshatologiji (Grčević 2002). Ker je mnogo naših temeljnih znanstvenih idej in spoznanj o naravi in živalih izhajalo iz starodavnih mitov in folklornega izročila, bi lahko t. i. akumulirano izročilo v različnih oblikah folklorne osvetlilo tudi drugačno razumevanje ekologije, pri čemer se opiramo na trditev Daniela Botkina (Spletni vir 6), da ekologi potrebujejo pomoč folkloristov. Ne smemo pa se omejiti le na tematizacijo živali in narave v folklori in literaturi, temveč uporabiti tudi etični in ekološki diskurz o t. i. »poetiki vrst« in »poetiki individuum«, saj nečloveška bitja večinoma dojemamo zgolj kot pripadnike vrste in ne kot posameznike. Izhajajoč iz paradigme folklor – literatura – kultura – ekologija – etika o temeljni povezanosti in sovplivanju posameznih struktur paradigme med seboj, naj bi prav ta povezanost delovala kot reintegracijski interdiskurz s t. i. kognitivno združitvijo in interakcijo ločenih svetov in pogledov ter novega etičnega modela družbe in kulture. Kako pa naj bi ta novi etični model začeli uveljavljati v folkloristiki? Postopoma je treba spreminjati percepcijo Drugega v folkloristiki z vključitvijo t. i. kritičnega diskurza. Zoofolkloristika mora preseči zgolj simbolno in metaforično obravnavo živali ali pa analizo njihove uporabe v ritualih. Osnovno izhodišče je torej, da živali (in vse naravno) tudi v folklori razumemo kot realna bitja. Četudi v raziskavah folklorne prevladujejo raziskave, ki živali preučujejo kot motive, simbole in metafore, jih moramo začeti opazovati (tudi) kot bitja (Fudge 2002). Tak premik je npr. že zabeležila kritična animalistika, ki povrhu zavrača zgolj akademski diskurz o živalih in uvaja tudi aktivno družbeno-politično delovanje, torej je zares zoetična.⁴ Zato si moramo najprej postaviti vprašanje: Kdo je bila in je zdaj žival? Tim Ingold v knjigi *What is an Animal?* meni, da je vsaka živa oblika ujeta v proces in ni že *a priori* del neke vrste. Pravi, da živali niso podobne osebam, one so osebe: »Kot 'organizmi-osebe' in člani, ki sodelujejo v življenjskem procesu, so tako ljudje kot ne-ljudje ontološko enakovredni« (Ingold 1994: xxiv), kar pa seveda zahodni svet ni sprejemal in še danes sprejema s težavo. Tudi v živalskem svetu obstajajo kulturni vzorci in spretnosti, celo obrt, zato žival ni biološko predoločena, temveč je tudi ustvarjalna, biva in ne samo obstaja (Moe 2012: 35; Ingold 2000: 169). Živalskost in človeškost sta torej družbena konstrukta. Kaj ali kdo je torej človek v razmerju do živali in obratno? Živali so po Bergerju izginile iz človeškega zavedanja in pogleda, postale so nevidne in brez pomena (Berger 1991), po Lippi-

tu pa so ljudje »razvili kulturno slepoto za živali« (Lippit 2000; glej še Cavell idr. 2008: 146).

Zato tematizacijo živalskega vprašanja v folkloristiki razumemo kot etični obrat, ki omogoča videti žival kot posameznika, kot moralni subjekt, in tako zares vedeti/videti, kaj se z njim/njo dogaja, kajti le tako je ta ontološki obrat sploh mogoč. Živali so marginalizirana bitja ljudske duhovne kulture, še več, tradicija se oklepa vseh tistih kulturnih praks, ki živali še vedno potiskajo v prostore, kjer so njihovi interesi podrejeni človeškim. V folklornih besedilih pa je vendarle mogoče najti mesta, kjer se ta večvrednost človeka razlomi. Nova spoznanja o ekološki niši⁵ (Marjanič 2006), postavljeni med folkloro in ekosfero, bi lahko prevrednotila percepcijo folklorne, jo povezala z ekologijo in spremenila odnos človeka do nečloveških bitij. Zoofolkloristika svoje védenje črpa od ljudi, iz njihove ustvarjalnosti, njihovega pogleda na svet in odziva nanj; gre za metodologijo, ki obravnava razmerja med ljudmi in živalmi, položaje živali ter njihove vloge v različnih folklornih delih. Klasificira in tipologizira folklorna dela glede na različne pojavnosti živali v njih ter različnih razmerij ljudi do njih. Vse to počne z vidika kognitivne klasifikacije živali v ljudskem izročilu (Berlin 1992: 8; Ilomäki 2002: 138). Ali kot meni Ilomäki:

V sodobnosti so naše percepcije živali zelo različne: živalski koncepti ne zahtevajo etnobiološke klasifikacije, predstavljeni so na podlagi njihovega kulturnega pomena. V ustnem izročilu in v sodobnem razmišljanju se živali ne razlikujejo, razlikuje se le odnos ljudi do njih. Termini ali oznake opisujejo tako živali kot tudi človekova razmerja in odnose z njimi. (Ilomäki 2002: 144–145)

Nova os folklorističnih raziskav bo na koncu morda omogočila preskok zahodne (slovenske) družbe iz paradigme uporabe v paradigmo enakovrednega sobivanja z nečloveško subjektiviteto in od specizma v nespecizem. Gary Francione, kritični animalist, je poudaril, da temeljne pravice človeških in nečloveških živali obravnavamo različno. In to je po njegovem specizem, med njim in razizmom pa ni nobene razlike (Francione 2000; prim. Dunayer 2009; Ryder 2000). Menim, da moramo zoofolkloristi slediti misli, ki jo je na podlagi razmišljanja Garyja Franciona v knjigi *Animals as Persons* (2008) oblikovala Branislava Vičar: »Pojmovanje živali kot oseb ne pomeni, da jih v vseh pogledih obravnavamo kot ljudi, ampak da obravnavamo človeške in podobne nečloveške interese enako« (Vičar 2011: 510).

Z rezultati raziskav v zoofolkloristiki (zooetnologiji idr.) bi lahko vplivali tudi na pravno varnost nečloveških subjektivitet (živali, rastlin, okolja). Uvajanje zoofolklo-

4 Steven Best in drugi menijo, da si je nujno aktivno prizadevati za ohranitev naravnega okolja, za ustavitev holokavsta nad živalmi; potrebujemo kritiko kapitalističnega sistema, ki podpira izkoriščanje živali (Tapper 1994: 53; glej še Serpell 1996; Vičar 2013; Best 2014), in vzpostavitev abolicionizma (Francione 2008).

5 To ni položaj neke vrste v ekosistemu, temveč koncept razumem v smislu niše, ki omogoča, da živali ne gledamo vpete samo v naravni, ampak tudi v kulturni sistem.

ristike bi lahko služilo tudi drugim smerem v etnologiji in antropologiji, še posebno pri vnovični presoji, kako so lahko pretekle tradicionalne prakse posameznih ritualov, verovanj in legend še vedno zasidrane v sodobnih kulturnih prostorih in ali potrebujejo kritično revizijo, saj so povezane s trdovratno⁶ in nerefektirano uporabo živali za hrano ali obleko oziroma kaj drugega, čeprav za preživetje človeka niso nujne in je na voljo mnogo alternativ. Lahko bi uvajali tudi novo sodobno empatično obrednost. Zoofolkloristika torej ne sme biti le akademska disciplina brez aktivnega družbeno-političnega delovanja.

Literatura

- BERGER, John: Why Look at Animals? V: John Berger, *About Looking*. New York: Vintage International, 1991 [1980], 3–28.
- BERLIN, Brent. *Ethnobiological Classification: Principles of Categorization of Plants and Animals in Traditional Societies*. Princeton: Princeton University Press, 1992.
- BEST, Steven: 2014. The Rise of Critical Animal Studies: Putting Theory into Action and Animal Liberation into Higher Education. *State of Nature, an Online Journal of Radical Ideas*, Summer 2009; <http://www.stateofnature.org/?p=5903#sthash.NwhwbvmT.dpuf>. 15. 3. 2014.
- BUTTEL, Frederick H. in Craig R. Humphrey: Sociological Theory and the Natural Environment. V: Riley E. Dunlap in William Michelson (ur.), *Handbook of Environmental Sociology*. Westport, CT: Greenwood Press, 2002, 33–69.
- CAVELL, Stanley, Cora Diamond, John McDowell, Ian Hacking in Cary Wolfe: *Philosophy & Animal Life*. New York: Columbia University Press, 2008.
- CLUTTON-BROCK, Juliet: The Unnatural World: Behavioural Aspects of Humans and Animals in the Process of Domestication. V: Aubrey Manning in James Serpell (ur.), *Animals and Human Society: Changing Perspective*. London in New York: Routledge, 2006: 23–36.
- DUNAYER, Joan: *Specizam: Diskriminacija na osnovi vrste*. Zagreb: Institut za etnologijo i folkloristiku, Čakovac: Dvostruka duga, 2009.
- DUNLAP, Riley E., Kent D. Van Liere, Angela G. Mertig in Robert Emmet Jones: Measuring Endorsement of the New Ecological Paradigm: A Revised NEP Scal. *Journal of Social Issues* 56 (3), 2000, 425–442; https://web.stanford.edu/~kcarmel/CC_BehavChange_Course/readings/Additional%20Resources/J%20Soc%20Issues%202000/dunlap_2000_5_nep_a.pdf; 15. 6. 2017.
- FERRY, Luc: *Novi ekološki red: Drevo, žival in človek*. Ljubljana: Založba Krtina, 1998.
- FRANCIONE, Gary L.: *Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog?*. Philadelphia: Temple University Press, 2000.
- FRANCIONE, Gary L.: *Animals as Persons: Essays on the Abolition of Animal Exploitation*. New York: Columbia University Press, 2008.
- FUDGE, Erica: *Animal*. London: Reaktion Books, 2002.
- GOLEŽ KAUČIČ, Marjetka: Živalske pripovedne pesmi – vloga in pomen živalskih podob. *Traditiones* 31(2), 2002, 23–42.
- GOLEŽ KAUČIČ, Marjetka: Zoofolkloristics: First Insights Towards the New Discipline. *Narodna umjetnost*, 52 (1), 2015, 7–30.
- GRČEVIĆ Franjo: *Simbolizam, ekologija, eshatologija*. Zagreb: Matica Hrvatska, 2002.
- HARAWAY, Donna: *When Species Meet*. Minneapolis in London: University of Minnesota Press, 2008.
- HOCHMAN, Jhan: *Green Cultural Studies: Nature in Film, Novel, and Theory*. Moscow, Idaho: University of Idaho Press, 1998.
- HÖSLE, Vittorio: *Filozofija ekološke krize: Moskovska predavanja*. Zagreb: Matica Hrvatska, 1996 (1991).
- ILOMÄKI, Henni: Animals in People's Mind and in the Language of Folklore. *Folklore: Electronic Journal of Folklore* 21, 2002; <http://www.folklore.ee/folklore/vol21/animals.pdf>, 15. 6. 2017.
- INGOLD, Tim (ur.): *What is an Animal? One World Archeology* 1. London in New York: Routledge, 1994.
- INGOLD, Tim: *The Perception of the Environment: Essays on Livehood, Dwelling and Skill*. London in New York: Routledge, 2000.
- JAMES, Rachel: *Can Ethics Provide Answers?* Lanham in Boulder: Rowman & Littlefield, 1997.
- KIRN, Andrej: *Narava-družba-ekološka zavest*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2004.
- KIRN, Andrej: *Družbenoekonomski obrat ali propad*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2012.
- KLAMPFER, Friderik: *Cena življenja: Razprave iz bioetike*. Ljubljana: Krtina, 2010.
- KOZOROG, Miha: Živali, varovano območje in rekreacija v naravnem okolju: Teoretske in praktične variante s samopremislekom. *Traditiones* 44 (1): 117–134, 2015.
- KUHN, Thomas. S.: *The Structure of Scientific Revolution*. Chicago: University Press, 2012 (1962).
- LIPPIT Mizuta, Akira: *Electric Animal: Toward a Rhetoric of Wild Life*. Minneapolis in London: University of Minnesota Press, 2008.
- MARJANIĆ, Suzana: Književni svjetovi s etnološkom, ekološkom i animalističkom nišom. *Narodna umjetnost* 43 (2), 2006, 163–186.
- MENCEJ, Mirjam: Uloga predaje o gospodarju vukova u strukturi ljetnog ciklusa. V: Suzana Marjanić in Antonija Zaradija Kiš (ur.), *Kulturni bestijarij I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada in Institut za etnologiju i folkloristiku, 2007, 149–166.
- MLINAR, Uroš: Človek in pes. *Glasnik SED* 42 (1–2), 2002, 12–16.
- MOE, Aaron: Zoopoetics: A Look at Cummings, Merwin, & the Expanding Field of Ecocriticism. *Humanimalia* 3 (2), 2012, 28–55.

6 Npr. lov na ptiče, ki je bil prepovedan, ko se je spremenila percepcija ljudi (glej Smerdel 1992, prim. pesem Kos zasmehuje lovca, Štrekelj 1895–1898: 782–783). Medtem pa se še vedno izvaja lov na polhe, še vedno so na podeželju koline?

MOHORIČ, Ljubo: Okoljska etika in izobraževanje za trajnostni razvoj. *AS* 3, 2011, 73–83.

OŠLAJ, Borut. Človek in narava: Osnove diaforične etike. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 2000.

PORTER, James Roy in William Moy Stratton Rusell: *Animals in Folklore*. Ipswich: Rowman & Littlefield for Folklore Society, 1978.

RYDER, Richard D.: *Animal Revolution: Changing Attitudes Towards Speciesism*. London in New York: Bloomsbury Academic, 2000.

RUECKERT, William: Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism. *Iowa Review* 9 (1), 1978, 71–86.

SAX, Boria: *The Mythical Zoo: An Encyclopedia of Animals in World Myth, Legend & Literature*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2001.

SERPELL, James: *In the Company of Animals*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

SMERDEL, Inja: Med smrtjo na krožniku in ječarsko ljubeznijo ali o ptičjem lovu v Brdih. *Etnolog* 2 (1), 1992, 29–78.

ŠTREKELJ, Karel. *Slovenske narodne pesmi. 1. zvezek*. Ljubljana: Slovenska matica, 1895–1898.

TAPPER, Richard: *Animality, Humanity, Morality, Society*. V: Tim Ingold (ur.). *What is an Animal?* London in New York: Routledge, 1994, 47–60.

TAYLOR, Paul: *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. Princeton: University Press, 1986.

VIČAR, Branislava: Moralna vrednost živali v diskurzu biotske raznovrstnosti. V: Simona Kranjc (ur.). *Meddisciplinarnost v slovenistiki*, (Obdobja, Simpozij, = Symposium, 30). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011, 509–514.

VIČAR, Branislava: Si kdaj videl svobodnega konja. Filozofski kontekst animalistične etike v poeziji Jureta Detele in Miklavža Komelja. V: Aleksander Bjelčevič (ur.), *Etika v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013, 35–45.

VISKOVIĆ, Nikola: *Životinja i čovjek: Prilog kulturnoj zoologiji*. Split: Književni krug, 1996.

VISKOVIĆ, Nikola: *Stablo i čovjek: Prilog kulturnoj botanici*. Zagreb: Antibarbarus, 2001.

WILLIS, Roy (ur.): *Signifying Animals: Human Meaning in the Natural World*. New York: Routledge, 1990.

Spletni viri

Spletni vir 1: SIEF2011 10th Congress: Lisbon, Portugal. 17–21 April 2011. Panels/Workshops. SIEF, International Society for Ethnology and Folklore 2011; <http://www.nomadit.co.uk/sief/sief2011/panels.php5?PanelID=755>; 11. 9. 2017.

Spletni vir 2: American Folklore Society, *Folklore at the Crossroads: 2014 Annual Meeting Program and Abstracts*; http://cymcdn.com/sites/www.afsnet.org/resource/resmgr/AM14/AFS_2014_Annual_Meeting_Prog.pdf, 11. 9. 2017.

Spletni vir: 3: SIEF2015 12th Congress: Zagreb, Croatia. 21–25 June 2015. Program. SIEF, International Society for Ethnology and Folklore 2015; <https://www.siefhome.org/downloads/congresses/sief2015/SIEF2015-web.pdf>; 11. 9. 2017.

Spletni vir 4: SIEF2017 13th Congress: Göttingen, Germany. 26–30 March 2017. Panels. SIEF, International Society for Ethnology and Folklore 2017; <https://www.nomadit.co.uk/sief/sief2017/panels.php5?PanelID=5047>, 11. 9. 2017.

Spletni vir 5: Podiplomska šola ZRC SAZU, Primerjalni študij idej in kultur, doktorski študij (3.stopnja). Ekokultura: živali in narava v folklori, literaturi in kulturi: Brošura; <https://static1.squarespace.com/static/5363bc95e4b0b6dbd37ba066/t/59392f8f15d5db4f937ee151/1496919956470/Brosura+-+slovenske+studije+2017-2018.pdf>, 11. 9. 2017.

Spletni vir 6: BOTKIN, Daniel: *The Folklore Behind Ecology, or Why Scientists of Ecology Need Help from Folklorists*. Letak. The American Folklife Center at the Library of Congress, 5. 4. 2006. <http://www.loc.gov/folklife/events/BotkinArchives/2006PDFandVideo/BotkinFlyer.pdf>, 12. 8. 2015.

An Ontological Turn in Folkloristics and/or Zoo-/Ecofolkloristics

The author discusses whether an ontological turn is also possible in folkloristics, in different research on animals and nature within the folklore that would, in the (Slovenian) society, contribute to a change in people's attitude to non-human subjectivities and their position in a multi-species community. Recognising that since the 1970s a paradigm shift in the perception of animals and nature has occurred in science as well, the author presents a number of multidisciplinary disciplines that deal with the human-animal and human-nature relationships. Based on the turn from anthropocentrism to ecocentrism, the author proposes new complex research in the fields of folkloristics, ethnology and anthropology, and the introduction of new disciplines (e.g. zoofolkloristics) that would provide new insights into non-human subjectivity. A shift to ecocentricism through the findings of sciences such as zoofolkloristics, ecocriticism and critical animal studies could redefine relationships among people, animals, plants, the environment and culture on new ecological and ethical foundations. Zoofolkloristics must go beyond the merely symbolic and metaphorical exploration of animals, or analyses of their use in rituals. The author views the thematization of the animal issue in folkloristics as an ethical turn that allows one to perceive animals as individuals, as moral subjects, and thus to truly know/see what is happening to them, as this is what makes an ontological turn possible in the first place.